

Felhívás az olvasónak!

Ennek az elemzésnek az elkészítését Soltész Anikó és Palotai János támogatták. Kérjük, egy-egy állásfoglalásunk jelképes örökbefogadásával Ön is támogassa munkánkat! Támogatását köszönjük!

Forint utaláshoz: 11600006-00000000-78417407 (IBAN: HU56 1160 0006 0000 0000 7841 7407)

Euro utaláshoz: 11600006-00000000-78416231 (IBAN: HU89 1160 0006 0000 0000 7841 6231)

USD utaláshoz: 11600006-00000000-78416303 (IBAN: HU85 1160 0006 0000 0000 7841 6303)

ÁTMENTETT HATALOMKONCENTRÁCIÓ: KORONAVÍRUS-LELTÁR

A magyar kormány válságkezelésének alkotmányjogi értékelése

Bevezető

Ebben az elemzésben a Nemzeti Együttműködés Rendszerének sok tekintetben vitatandó válságkezelését és a válságkezelésnek álcázott hatalomkoncentrációt célzó lépéseit tekintjük át a legfontosabb jogalkotási és ebből fakadó közjogi döntések bemutatásával. Nem hipotéziseket és nem valóságértelmezéseket fogalmazunk meg, hanem a tényleges történéseket és azok következményeit vesszük számba. Ez az elemzés azt mutatja meg, hogy a különleges jogrendről szóló, politikai vita, társadalmi egyeztetések mellőzésével meghozott döntés milyen tényleges hatalmi célokat szolgált, intézkedés-sorozatokat eredményezett, amelyek külön-külön, de főleg együttesen betekintést biztosítanak a rendszer működésébe, megmutatják karakterét.

A történet többfelű. Akadtak észszerű, a nemzetközi tapasztalatokat figyelembe vevő, a járványhelyzet által indokolt, helyes döntések is. Ezek azonban kivétel nélkül meghozhatók lettek volna a kivételes jogrend bevezetése nélkül, a korábban létezett rendes alkotmányos keretek között, az egészségügyi törvényben meglévő igen tág, a szabadságjogokat ugyancsak korlátozó, de a szükségesség-arányosság követelményeit is szem előtt tartó mérsékeltebb jogkorlátozó rendelkezésekkel, továbbá a különleges jogrend bevezetése helyett az Országgyűlés normális működése mellett elfogadott néhány törvénymódosítás alkalmazásával, a szabadságjogokat radikálisan felfüggesztő rendeleti kormányzás nélkül is. Abból, hogy az autoriter rendszerben az alkotmányos jogok általában is korlátok között érvényesülnek, nem következik, hogy deklarált felfüggesztésük ne okozna a korábbi jogállapotokhoz képest is súlyos sérelmeket.

Az ilyen időszak éles fényben mutatja meg az államférfiak/államasszonyok és a maguk politikai hasznát kereső haszonleső politikusok közötti különbségeket. Az első csoport a válságok idején csakis a veszélytől óvandó személyeket és az állampolgári-nemzeti közösséget óvja, a második, a válságban is hatalmi esélyeket keresve, mindenekelőtt a maga politikai (még rosszabb esetben üzleti) hasznára tekint.

Ugyanakkor valószínűleg tévedés lenne a különleges jogrend bevezetése kapcsán a Nemzeti Együttműködés Rendszerének megváltozott természetéről, valamiféle új létállapotáról beszélnünk. A rendszer lényege a veszélyhelyzet idején nem változott meg, törekvése az állandó offenzívára, a folyamatos belső hódításra, az autonómia maradékainak előbb karanténba szorítására, majd megsemmisítésére ismert volt korábban is. Ez nem változott. És miután az emberi természet lényegi vonása az autonómia keresése, mindig akad újabb számára hódítani való, mert ha a meghódítandó tartományok elfogynának, az a rendszer létét veszélyeztetné.

A különleges jogrend bevezetése: az alapvető jogok széles körének korlátozását lehetővé tevő veszélyhelyzet indoklás nélküli elrendelése

A kormány 2020. március 11-én hirdette ki a veszélyhelyzetet [40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről], ezzel a rendszerváltás óta először lépett életbe egész országra kiterjedő különleges jogrend. A bevezetésről szóló döntés előtti órákban az Eötvös Károly Intézet közzétett egy rövid állásfoglalást, amelyben felhívtuk a figyelmet: a kormány indokolni köteles, hogy járványügyi intézkedések elrendelését meghaladóan miért szükséges az alapvető jogok széles körének korlátozását lehetővé tevő különleges jogrend bevezetése. Járványveszély esetén ugyanis a kormányzat az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) szabályai szerint is széles jogosítványokkal rendelkezik. A törvény alapján rendkívüli jogrend bevezetése nélkül is lehetőség van (lett volna) például a lakosság mozgásszabadságának korlátozására, a betegek elkülönítésére és karantén elrendelésére (járványügyi ellenőrzés, megfigyelés és zárlat), területek lezárására, nyilvános rendezvények megtartásának megtiltására, iskolák, egyetemek működésének, illetve bármely olyan tevékenység korlátozására és felfüggesztésére, „amely a járvány terjedését elősegítheti” [Eütv. 74. § (2) bekezdés a) pont]. Ha áttekintjük az elmúlt három hónap azon kormányzati intézkedéseit, amelyeket kimondottan a vírus elleni védekezés érdekében hoztak – a kijárási korlátozásoktól kezdve az üzletek bezárásán át a kötelező maszkviselésig –, alig találunk olyat, amelyet az egészségügyi törvény, különösen annak 74. § (2) bekezdése által felsorolt „egyéb járványügyi intézkedései” alapján ne lehetett volna elrendelni. A kormányzat végül önmagát leplezte le. Március 27-i közleményünkben ismertettük, hogy az országos tisztifőorvos, tekintettel arra, hogy bizonyos kormány által elrendelt veszélyhelyzeti intézkedések hatályukat veszítették, március 26-án az egészségügyi törvény által rá ruházott jogkörében normatív határozattal tiltotta meg a felsőoktatási intézmények hallgatók általi látogatását, a nemzetközi személyszállítást végző vasúti jármű, autóbusz, valamint polgári légi jármű, illetve külföldről érkező nem magyar állampolgárok belépését Magyarország területére. Az ilyen „gépezetbe került homokszemektől” persze nem szokott zavarba jönni a kormány. Sőt, azt a félelmünket, amelynek már a veszélyhelyzet kihirdetésének napján hangot adtunk, az élet sokszorosan igazolta. Március 11-én a következőket írtuk: „A különleges jogrend lehetővé tenné, hogy a

Kormány rendeleti úton korlátozza az egyének olyan jogait is, amelyek nincsenek közvetlenül kapcsolatban a járványügyi helyzet kezelésével. Különleges jogrend idején például a szabad véleménynyilvánítás joga a kormány belátása szerint szűkíthető, korlátozva az információáramlást, a családtagokkal való kapcsolattartást, a tájékozódást a járványügyi helyzetről. E jogok korlátozása nemcsak szükségtelen, hanem a járvánnyal szembeni hatékony védekezést – amelyből valamennyi polgár köteles kivenni részét – is akadályozza.” Tegyük hozzá, e sorok írásakor még szó sem volt Felhatalmazási törvényről...

Felhatalmazási törvény: a korlátok nélküli rendeleti kormányzás bevezetése

A koronavírus elleni védekezésről szóló, március 20-án benyújtott T/9790. számú, a nyilvánosságban csak „Felhatalmazási törvényként” emlegetett törvényjavaslatot a parlament március 30-án szavazta meg. Az Eötvös Károly Intézet már március 22-én közzétett állásfoglalásában felhívta a figyelmet arra, hogy a törvényjavaslat nem állít semmilyen korlátot a kormány cselekvési lehetőségei elé, a különleges jogrendre támaszkodó állapot így a végtelenségig fenntartható. A félreérthetően megszövegezett jogszabályi rendelkezések [különösen a Felhatalmazási törvény visszavonásra és hatályvesztésre vonatkozó 3. és 8. §-ának az Alaptörvény 54. cikk 3) bekezdésével való viszonya] és a félrevezető kormányzati kommunikáció együttesen azt a látszatot keltették, hogy a rendeleti kormányzáshoz adott parlamenti felhatalmazást az Országgyűlés bármikor visszavonhatja. A 2020. március 31-én kiadott elemzésünkben bemutattuk, hogy mindez durva csúsztatás: a veszélyhelyzet megszüntetéséről szóló döntés – az Alaptörvény 54. cikk (3) bekezdése értelmében – kizárólag a kormány hatásköre, ahogyan a veszélyhelyzet megszűnésének megállapítása is kizárólagos kormányzati kompetencia. A Felhatalmazási törvény hatályvesztésének (amelyről a törvény 8.§-a rendelkezik) előfeltétele a veszélyhelyzet megszűnésének kormány általi megállapítása, és ez alapján a veszélyhelyzet megszüntetését tartalmazó döntése. Noha a Felhatalmazási törvényt a kormány szerint elsősorban azért volt köteles megszavazni minden „bátor ember”, mert „az Országgyűlés ülésezése a humánjárványkövetkeztében szünetelhet”, a parlament mindvégig üzemelt, mégpedig oly biztosan, hogy a járvány leküzdéséhez semmilyen módon sem köthető, a hatalom érdekeit annál inkább szolgáló törvénymódosítások tömkelegét fogadta el. Noha a rendkívüli jogrend bevezetése a Felhatalmazási törvénnyel együttesen megteremtette a korlátok nélküli rendeleti kormányzás lehetőségét, a kormány bizonyos kérdésekben inkább mégis a már jól bejáratott törvénygyárát, az Országgyűlést használta jogalkotóként. A különleges jogrend bevezetését bizonyára a félelem a járványhelyzet idején különösen törekennyé vált kétharmados kormánypárti parlamenti többség elvesztésétől alapvetően motiválta. A Felhatalmazási törvény inkább szolgált hatalmi biztosítékként, mint járványügyi intézkedésként. A következő oldalakon áttekintjük, hogy most, a felhatalmazás visszaadása után mi marad a nyakunkon, illetve, hogy mire is használta valójában az Orbán-rezsim a különleges jogrendet és a példátlan felhatalmazást.

- **Az emberi méltóság semmibevétele**

Az iráni diákok esete

Az első regisztrált fertőzöttek iráni egyetemisták voltak. Az érintetteket és a velük kapcsolatba kerülő társaikat a Szent László Kórházban különítették el. A kormánymédia tudósítása szerint az iráni hallgatók erőszakosan viselkedtek a kórházi karantén ideje alatt, és megszegték a karantén szabályait. A kormány rögtön kihasználta az alkalmat arra, hogy a koronavírus és az illegális bevándorlás kapcsolatát hangsúlyozza. Az iráni diákok kálváriája azonban ezzel még nem ért véget. Az érintett hallgatókkal szemben járványügyi szabályszegés miatt büntetőeljárás indult, a rendőrség javaslatára pedig az idegenrendészeti hatóság kiutasította őket az ország területéről. A kiutasításról szóló határozatot ellen benyújtott keresetet a Fővárosi Törvényszék elutasította. Az állami szervek önkényes fellépését és a kormánypropaganda befolyását jelzi, hogy a kiutasításra anélkül került sor, hogy a hatóságok tisztázták volna, pontosan mi történt a kórházban, az érintetteket milyen felelősség terheli, illetve mi indokolta azt, hogy a büntetőeljárás lezárulása előtt kiutasítsák őket Magyarország és az Európai Unió területéről.

A kórházi ágyak felszabadításának elrendelése miniszteri utasítással

Március 17-én Kásler Miklós emberi erőforrás miniszter teljes titokban, miniszteri utasítással rendelte el a kórházi ágyak 60 százalékának felszabadítását a koronavírus-járványra hivatkozva, amelynek következtében beteg emberek tömegeinek kellett elhagynia az őket ellátó egészségügyi intézményeket. Amint arra április 25-én közzétett álláspontunkban rámutattunk, egy ilyen intézkedés az emberek legalapvetőbb emberi jogait korlátozza, ily módon a legszigorúbb alkotmányossági kritériumoknak kell megfelelnie. A miniszteri utasítás a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Jat.) szerinti normatív utasítás, úgynevezett közjogi szervezetszabályozó eszköz, amely nem minősül jogszabálynak. Normatív utasítással a miniszter a vezetése, irányítása vagy felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését, valamint tevékenységét szabályozhatja [Jat. 23. § (4) bekezdés]. Noha a kórházi ágyak felszabadításáról szóló miniszteri utasítás pontos tartalmát nem hozták nyilvánosságra (a Helsinki Bizottság közérdekű adatigénylése ellenére sem), az abban foglaltak következményeként ezek alapjogai sérülhettek, bizonyos esetekről a nyilvánosság részletesen is tájékozódhatott. Az Alaptörvény rögzíti, hogy az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat csak törvény állapíthat meg [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés első mondat]. Az Alkotmánybíróság szerint az alapjogokkal való közvetett és távoli összefüggések szabályozására elegendő lehet a törvénynél alacsonyabb rendeleti szint is, amely azonban az alapvető jog szabályozására, lényeges tartalmára nézve nem tartalmazhat rendelkezéseket [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, 34/1994. (VI. 24.) AB határozat]. Értelemszerűen, a csak meghatározott címzettekhez szóló, jogszabálynak sem minősülő, azaz általánosan nem kötelező magatartási szabályokat tartalmazó utasítás alapvető jogok szabályozására semmiképp, még különleges jogrend idején sem formálhat igényt. Mindezek alapján ahhoz kétség sem férhet,

hogy a kórházi ágyak példátlan mértékű felszabadításának elrendeléséhez mint az élethez, az emberi méltósághoz, vagy az egészségügyi ellátáshoz való jogot közvetlenül érintő rendelkezés meghozatalához rendes esetben törvényi, különleges jogrend idején pedig rendeleti felhatalmazás szükséges. Mindezek alapján a betegek eltávolítását utasítással elrendelni egyértelműen alaptörvény-ellenes lépés volt. Az eset politikailag is kellemetlen helyzetbe hozta a kormányt, amelyet jól példáz, hogy Kásler Miklós az általa elrendelt kórházkiürítés miatti halálesetekért viselt felelősséget utóbb az orvosokra próbálta hárítani, illetve olyan képtelen sületlenségekkel állt elő, mint hogy az ellenzék azért támadja az általa elrendelt intézkedéseket, mert ő (mármint a miniszter) „megvallottan hívő és magyar ember”(!).

Az anyakönyvi eljárásról szóló törvény módosítása, amely alapján Magyarországon a biológiai nem törvényesen nem megváltoztatható többé

Épp a járvány kellős közepén érezte úgy a kormány, hogy eljött az ideje az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény módosításának is, amellyel megváltoztathatatlanná tették a születéskori nemet az anyakönyvi nyilvántartásban. A „lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” jegyében született, május 19-én elfogadott T/9934. számú saláta(moslék)-törvényjavaslat részeként benyújtott módosítás értelmében a születési nem felváltja a személyazonosító adatok nyilvántartásában szereplő nemet, amely adat nem megváltoztatható, azaz az állam jogilag mostantól csak azt ismeri el és tartja nyilván, hogy egy adott személy biológiai értelemben milyen nemű. A módosítás nyílt támadás a transznemű és interszexuális személyek jogai ellen, alapvető alkotmányos jogokat sért, szembe megy az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatával (Christine Goodwin kontra Egyesült Királyság ügy): egyértelműen sérti az emberi méltósághoz, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot.

Az Isztambuli Egyezmény ratifikációjának elutasítása

Május 5-én, vélhetően szintén a járvány elleni védekezés elengedhetetlen részeként, a parlament megszavazta az Isztambuli Egyezmény ratifikálásának elutasítását is. Az Országgyűlés 2/2020. (V.5.) számú politikai nyilatkozata a gyermekek és nők védelmének fontosságáról, valamint az Isztambuli Egyezményhez való csatlakozás elutasításáról felszólítja a kormányt, hogy ne tegyen további lépéseket az egyezmény kötelező hatályának elismerése iránt, és az Európai Unió intézményeiben is azt az álláspontot képviselje, hogy az unió ne csatlakozzon a dokumentumhoz. A XXI. századi Európa perspektívájából teljesen abszurd szövegezésű nyilatkozatból kiderül, az Isztambuli Egyezmény bizonyos rendelkezései ellentétesek a kormány migrációs politikájával, emellett a kormánypártok nem kívánják a magyar jog részévé tenni sem a társadalmi nem fogalmát, sem az "egyezmény gender-ideológiáját". A „gender-ideológia” toposzát évek óta előszeretettel használja a kormányzat, legyen szó neki nem tetsző egyetemi szak betiltásáról, vagy épp a melegfelvonulások betiltásának követeléséről. E politikai nyilatkozat szimbolikus lenyomata annak a

gyűlöletkampánynak, amelyet a magyar kormány 2015 óta folytat a menekültek, a civil szervezetek, az EU, az ENSZ és mindenki ellen, aki kritizálni meri politikáját. Az, hogy a koronavírus-járvány kellős közepén, akkor fogadták el, amikor miniszteri utasításra ezrével küldték haza a betegek embereket a kórházakból, végtelen cinizmusról és a humánus teljes elutasításáról tanúskodik.

- **A véleménynyilvánítás büntetése**

A járványügyi rémhírterjesztés bevezetése és gyakorlata

A veszélyhelyzet egyik legdurvább kormányzati lépése minden bizonnyal a Büntető Törvénykönyv (Btk.) rémhírterjesztési tényállásának módosítása volt (az Orbán-kormány persze nem először nyúlt a büntetőjogi fenyegetés eszközehez azért, hogy a számára kellemetlen véleményeket elfojtsa). A törvényjavaslat a rémhírterjesztés (Btk. 337. §) tényállását új alapesettel bővítette. Ez alapján „*aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tény vagy való tény oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*”

A szóban forgó Btk-módosítást kezdettől fogva komoly szakmai kritika illette. Már március 22-én közétett álláspontunkban akként fogalmaztunk, hogy e tényállás, például „a védekezés eredményessége” gumifogalmával, az annak „akadályozására” vagy „megghiúsítására” való „alkalmasság” kritériumának megfogalmazásával, komoly jogállami aggályokat ébreszt. És ekkor még csak sejtettük, ám nem lehettünk teljesen biztosak abban, hogy az újdonsült „járványügyi rémhírterjesztés” tényállását ténylegesen is állampolgárok megfélemlítésére fogják használni. Arra is felhívtuk a figyelmet, hogy bár az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlata alapján egyértelmű, hogy az objektív tájékoztatás, igaz tényközlés abban az esetben sem büntethető, ha annak nyomán a köznyugalomban zavar keletkezik [18/2000. (VI. 6.) AB határozat], egy ilyen, a normavilágosság követelményeit nem teljesítő büntetőjogi szabály, amely a jogalkalmazó számára sem tisztázza az egyes esetek elbírálásához szükséges szakmai-mérlegelési szempontokat, önmagában is alkalmas a koronavírusról tudósító újságírók, az állam működését járványhelyzet, különleges jogrend idején monitorozó civil szervezetek munkájának megnehezítésére, megfélemlítésére. Állásfoglalásunkban rámutattunk, hogy az új szabályozás a jogkövető, közösségi oldalakon aktív állampolgár szólásszabadságára is fenyegetést jelenthet. E félelmünket az élet többszörösen beigazolta. A híradások szerint jóval több, mint 100 eljárás indult a különleges jogrend idején elkövetett járványügyi rémhírterjesztés miatt. A legnagyobb visszhangot kapott két esetben – egy Szerencs mellett és egy Gyulán élő állampolgár esetében – egy-egy kormánykritikus Facebook-bejegyzés miatt indult büntetőeljárás, teljesen alaptalanul, hajnali házkutatással, számítógép lefoglalásával és előállításával. Kérdezhetnénk, mégis mi értelme volt mindennek, mi haszna származhat a hatalomnak az ilyen, a legsötétebb diktatúrákat jellemző intézkedésekből. E kérdésre választ találhatunk Örkény István Rajk perről

írt Forгатókönyv című drámájában: „... hogy akik még nem félnek, félni kezdjenek, és akik már félnek, még jobban féljenek.”

A rémhírtérjesztés új Btk-tényállását egy indítványozó az Alkotmánybíróság előtt támadta meg. A testület azonban a 2020. június 17-én közzétett határozatában elutasította a panaszt, és kimondta, hogy a *“felvetett aggályok nem megalapozottak”* ([58] bekezdés). A fenti hatósági intézkedések ismeretében aligha tartható a határozat azon következtetése, amelyet egyébként a kormány nemzetközi fórumokon is előszeretettel hangoztatott, miszerint *“[a] tiltás tehát csak a tudottan valótlán (vagy elferdített) tényállításokra vonatkozik, kritikus véleményekre nem”* ([48] bekezdés). Az állami szervek reakciója jól példázza az intézményes alapjogvédelem általános gyengeségét, és azt, hogy mennyire bízhatunk az elviekben független alkotmányos intézményekben akkor, ha a politikai hatalom súlyosan beavatkozik az egyének szabadságába.

A „dudálás tüntetők” büntetése

Hadházy Ákos független országgyűlési képviselő április közepétől autós tüntetéseket szervezett a Clark Ádám térre, a miniszterelnök Karmelita kolostorbeli dolgozószozája alá, arra kérve a demonstrálókat, hogy forduljanak a tér felé, tegyenek egy kört a körforgalomban és nyomják a dudát, így fejezve ki a kormány politikájával, első sorban a kórháziágy-kiürítési intézkedésekkel kapcsolatos véleményüket. A második tüntetést követően sorra jöttek a tüntetőkből megbírságolásáról szóló hírek, volt, akire 1,2 millió(!) forintos büntetést szabott ki a rendőrség. A tüntetések nem a gyülekezési törvény alapján zajlottak, hiszen a veszélyhelyzeti jogszabályi rendelkezések alapján azok időpontjában nem lehetett bejelentett gyűlést szervezni, vagy egyáltalán gyülekezni. Az autós tüntetés viszont egy olyan sajátos véleménynyilvánítási forma, amely során a tiltakozók járművekben, járművökön tartózkodnak, egymással fizikailag nem érintkeznek, véleményüket pedig dudálással fejezik ki. A tiltakozókat a KRESZ azon szabályának megsértése miatt büntették meg, amely kimondja, hogy lakott területen hangjelzést adni csak balesetveszély esetén, a baleset megelőzése érdekében szabad. E bírságolás jogszerűsége alkotmányos szempontból erősen vitatható. A dudálás ezekben az esetekben szimbolikus beszéd, a vélemény kifejezésének – ráadásul, járványhelyzet lévén, szinte egyetlen lehetséges – formája volt, a véleménynyilvánításhoz való jog pedig olyan alapjog, amely csak kivételesen, kizárólag más alapvető jog érvényesüléséhez szükséges és azzal arányos mértékben korlátozható. Még ha a dudálás révén sérült is volna valamilyen mértékben a forgalom biztonságához fűződő közérdek (a híradások alapján nem sérült), ha a véleménynyilvánító dudálás valóban veszélyeztette volna a közlekedés többi résztvevőjének biztonságát (nem tudunk ilyenről), akkor is kétséges, hogy a véleményüket az autójukból dudálással, biciklijükről csengetéssel kifejezők büntethetők lennének. Ráadásul minden szabálysértési eljárásban értékelni kell a cselekmény társadalomra veszélyességét is. Az autó, kerékpár dudájának, csengőjének véleménynyilvánítási céllal használata nem tűnik olyan cselekménynek, amely veszélyes lehetne a társadalomra, a járvány terjedése szempontjából sem. Ismertek a bíróság azon döntései is, amelyekben olyan tüntetésről távozó résztvevőket

mentett fel, akiket azért bírságoltak meg, mert azzal sértették meg a KRESZ-t, hogy nem a járdán haladtak (lásd például a Pesti Központi Kerületi Bíróság 3.Szk.17.812/2018/2., 12.Szk.14.532/2018/6., 3.Szk749/2019/.3. számú végzéseit).

A békésen dudáló tüntetőkkel szembeni rendőri fellépés és bírságolás a közelmúltbeli Deák téri kettős gyilkosság ürügyén, törvényi tiltás ellenére megtartott neonáci megmozdulás merőben eltérő hatósági kezelése fényében igazán felháborító. Mint ismert, május 28-án szélsőjobboldali szervezetek rasszista tüntetést tartottak a Deák téren, amelyet a rendőrség annak felosztatása helyett valójában maga biztosított. Úgy tűnik, a rendőrség szerint a szabályosan közlekedve dudáló autós demonstrálók veszélyesebbek a társadalomra, mint a „cigánybűnözés” skandalása közben az úttest közepén meggyújtott pirotechnikai eszközöket lengető újnácik. A hatóságok ugyanakkor nem légüres térben, hanem olyan környezetben tesznek szakmailag és morálisan is elfogadhatatlan intézkedéseket, illetve megkülönböztetést, amelyet a kormány által tudatosan épített, fokozódó rasszizmus és több sérülékeny csoport ellen felkorbácsolt ellenszenv jellemez. A szegregációt elszenvedő gyöngyöspatai roma gyerekeknek megítélt kártérítések kifizetésével kapcsolatos véleményét az év elején rasszista nyilatkozatba csomagoló miniszterelnök a szélsőjobboldali csoportok Deák téri, eredetileg az Országos Roma Önkormányzat épülete elé tervezett, végül pár méterrel arrébb, egyértelmű törvényi, hatósági tiltás ellenére, rendőri biztosítás mellett megtartott eseményét a következő mondatokkal kommentálta: „*Hiába fogtuk el azonnal az elkövetőket, ez nem adja vissza az életüket. Tegnap tüntetés volt ezzel kapcsolatban.*”. A miniszterelnök tehát azt sugallja, hogy egy rasszista jelképeket, jelszavakat felvonultató, törvény által tiltott megmozdulás igazolható állampolgári reakció. Orbán Viktor nem pusztán alapvető emberi, morális normákkal megy szembe, hanem a 2010 után saját hatalmi érdekeihez igazított jogrend alapjait, az állami erőszakmonopólium kizárólagosságát is megkérdőjelezi és a szélsőjobboldali csoportokat tudatosan használja. Az anómikus társadalom víziója ugyanakkor nem most sejlik fel először: a saját szabályait is áthágó hatalom tetten érhető az évek óta jogellenesen fenntartott tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben, a kormányüléseken elhangzottak örök eltitkolásában vagy a kormánynak kényelmetlen hangok elfojtására irányuló, futballhuligánokból álló erőszakbrigádoknak kiszervezett balhékbán. Úgy tűnik, a hatalom a szélsőjobboldalnak tett gesztusok politikai költségeivel immáron egyértelműen politikai tőkeként kalkulál, amely még az eddiginél is súlyosabb morális válságba taszíthatja az országot, különösen annak tudatában, hogy a milliárdokból finanszírozott állami gyűlöletkampányok a többségi társadalom kirekesztő attitűdjeit már így is példátlanul magas szintre emelték.

- **Az információs jogok rombolása**

Veszélyhelyzetben nincs szükség információs szabadságra

Nálunk, szemben az összes többi európai országgal, sokáig nem hozták nyilvánosságra, hogy az ország területén hol találtak koronavírussal fertőzött beteget. Hol vannak a területi

járványügyi adatok? – kérdezték az operatív törzs megalakulása után kórusban az újságírók. Müller Cecília országos tisztifőorvos, miközben a járványügyi adatok nyilvánvalóan ún. aggregátumok (az egyénekkal nem azonosítható összesítések), azaz nem személyes adatok, azt állította, hogy a személyes adatok védelme miatt tartják titokban ezeket az adatokat. A Kormányinfón is rákérdeztek ugyanerre. Gulyás Gergely kancelláriaminiszter pedig – a megtagadás indokát nyilván nem egyeztették – azt felelte, hogy az operatív törzs álláspontja világos: nem szabad pánikot okozni a településeken. Ez alkotmányos botrány.

A 179/2020.(V. 4.) számú törvényerejű rendelet kiadásával folytatódott a jogosultságok brutális pusztítása. A törvényerejű rendelet alapján a közfeladatot ellátó szerv az eddig főszabály szerinti 15 nap helyett 2x45 nap alatt tehet eleget a közérdekű adatok közlésének, ha *valószínűsíthető(!)*, hogy az a veszélyhelyzettel összefüggő közfeladatai ellátásához kapcsolódik! Az adatszolgáltatás határideje ezáltal három hónapra nyúlik el, és ezután lehet majd elkezdni pereskedni. Ez nem egyszerűen az információs szabadság korlátozását, hanem a különleges jogrend idejére – különösen a sajtószabadsághoz tartozó funkciójában – a megszüntetését jelenti.

Néhány példa arra, hogy mely esetekben omlik össze a hatalom eddig is akadozó társadalmi ellenőrzése:

Ilyen az önkormányzatok jelenleg is zajló brutális kifosztása. Csak az ellenzéki polgármester által irányított nyolcadik kerulettől több mint egymilliárd forintot vont el a kormány (lásd később). Ennek indokai, miután az elvonás valószínűsíthetően összefügg a veszélyhelyzettel összefüggő közfeladatokkal, mostantól megismerhetetlenek.

Újabb hatmilliárd forintot költ a kormányzati kommunikációért felelős Miniszterelnöki Kabinetiroda kormányzati tájékoztatásra. Miután ez valószínűsíthetően összefügg a veszélyhelyzettel összefüggő közfeladatokkal, a költség részletei három hónapig eltitkolhatóak. A turizmus újraindítására felfoghatatlan összeget, hatszázmilliárd forintot(!) fordítanak, és miután ez valószínűsíthetően összefügg a veszélyhelyzettel összefüggő közfeladatokkal, a költség részletei három hónapig eltitkolhatóak.

Munkahelyteremtésre az április 7-i sajtóhír szerint 450 milliárd forintot költenek, és miután ez valószínűsíthetően összefügg a veszélyhelyzettel összefüggő közfeladatokkal, a költség részletei három hónapig eltitkolhatóak.

Amint azt fentebb kifejtettük, a kórháziágy-csökkentés mértéke és okai körüli halandzsabeszéd részeként március 17-én Kásler Miklós emberi erőforrás miniszter teljes titokban, nem rendelettel, hanem utasítással döntött a kórházi ágyak 60 százalékának felszabadításáról a koronavírus-járványra hivatkozva. Ráadásul Kásler súlyosan alaptörvény-ellenes utasítása meg is tiltotta, hogy a kórházak az ágyszámcsökkentésről nyilatkozzanak. Ezt a miniszter később le is tagadta.

Ahogy arra fentebb utaltunk, miután a kórházi ágyak kiürítéséről szóló miniszteri utasítást nem hozták nyilvánosságra, a Helsinki Bizottság közérdekű adatigényléssel fordult a minisztériumhoz, amelyet Káslerék azzal az indoklással utasítottak el, hogy az döntést

megalapozó adat: „Tájékoztatom, hogy az Ön által kért dokumentum további jövőbeli döntés megalapozását is szolgálja, így igényét... elutasítom. Budapest, 2020. május 8. Üdvözlettel: Emberi Erőforrások Minisztériuma”. Miközben ez az utasítás nem a döntések megalapozása, hanem maga a döntés!

A tájékoztatásnak nem nevezhető kormányzati kommunikációban hajmeresztő (6000 ágynyi) különbségek voltak az ágyszámcsökkentésnek még az arányáról is. A kórházakból kitett betegek számával kapcsolatban közölt adatok különbsége pedig ennél is sokkal nagyobb volt. Gulyás Gergely később már maga is arra utalt, hogy a sokezer beteg kiűzését a kórházakból mégsem a járvány indokolta: „A szocialista kormány az egészségügyben nagyon sok bűnt követett el, de az ágyaknak a leépítése, vagy az ágyszám meghatározása orvosszakmai kérdés.” Arra a kérdésre, hogy miért kellett a ki tudja mikor lejáró járványhelyzet idejére lerombolni az információs szabadságokat, Gulyás miniszter azt felelte, hogy az ágyszámcsökkentéssel kapcsolatos közérdekű adatkérések nagyon elszomorították a magyar kormányt, „szomorú azt látni, hogy miközben a kórházak a járvány elleni küzdelemmel vannak elfoglalva, sokan tőlük kértek tömegesen közérdekű adatokat

További vészjtósló fejlemény a T/9927. számú, május 19-én megszavazott törvényjavaslat a Budapest-Belgrád vasútvonal újjáépítési beruházás magyarországi szakaszának fejlesztéséről, kivitelezéséről és finanszírozásáról szóló törvény, amely tíz évre zárja el a nyilvánosságot a történelem legdrágább vasútépítése közérdekű adataitól. (A benyújtott törvényjavaslat annyiban az elfogadottnál is rombolóbb volt, hogy a mondatkezdő és feltételes módot létrehozó „ha” szócska hiányzott belőle.) „Ha a Beruházással összefüggésben megkötött szerződésben és a szerződés előkészítésével, megkötésével kapcsolatos iratokban foglalt adatok megismerése Magyarország külpolitikai, külgazdasági érdekeinek illetéktelen külső befolyástól mentes érvényesülését veszélyezteti, azok megismerése iránti igény teljesítését az adatok keletkezésétől számított tíz évig meg kell tagadni.”

Veszélyhelyzetben nincs szükség védett magánszférára

Az operatív törzs, miután a területi statisztikai adatok kiadását megtagadta, a járvány halottjainak listáját, személyesen azonosítható módon (akadt több olyan eset is, amelyben az azonosítás nyilvánosan meg is történt), személyes kórtörténetükre vonatkozó szenzitív adataikkal együtt nyilvánosságra hozta.

E történettel párhuzamosan megjelent a kormány törvényerejű rendelete arról, hogy Palkovics László technológiai miniszter a járvány elleni védekezés jegyében az állampolgárok személyes adatait is tartalmazó adatbázisokhoz immár korlátlanul fér hozzá.

A 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet szerint:

„10. § (1) Az innovációért és technológiáért felelős miniszter – mint a Kormány tudománypolitikáért és informatikáért felelős tagja – az élet- és vagyónbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása

érdekében, a járvány terjedésének modellezése, elemzése céljából jogosult bármely rendelkezésre álló adat megismerésére, kezelésére.

(2) Az innovációért és technológiáért felelős minisztert a feladata ellátása érdekében az állami és önkormányzati szervek, gazdálkodó szervezetek, magánszemélyek támogatni, a kért adatszolgáltatást teljesíteni kötelesek.”

Az operatív törzs a 83/2020. Kormányrendelet (IV. 3.) alapján, ugyancsak a védelem céljából, megismerheti és kezelheti a betegellátó és az egészségügyi államigazgatási szerv kezelésében álló, valamint az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Térben kezelt hihetetlen tömegű érzékeny személyes adatokat.

A 179/2020.(V. 4.) számú törvényerejű rendelet szerint a különleges jogrend idején az adatkezelés megkezdését megelőzően adataink kezeléséről már nem jár előzetes tájékoztatás, megszűnt az a jogosultságunk, hogy adatainkhoz a hozzáférési jogunkat, a helyesbítés, kiegészítés jogát (helyesbítéshez való jog), az adatkezelés korlátozására vonatkozó jogunkat és az adatok törlésével kapcsolatos jogunkat gyakoroljuk, a jogot arra, hogy elfelejtsenek, az adatkezelés korlátozásához való jogot, az adathordozhatósághoz való jogot, valamint a tiltakozáshoz és az automatizált döntéshozatallal, illetve a profilalkotással kapcsolatos az adatkezelőket korlátozó jogokat. Ezek egyébként nagyrészt az Európai Unió mindenkire közvetlenül kötelező általános adatvédelmi rendeletében meghatározott jogok. Rejtély, hogy a kormány milyen jogalpra hivatkozással függesztette fel ezeket határidő nélkül. Mindenesetre, feladva a leckét a bíróságoknak, az EU közvetlenül alkalmazható jogának alkalmazását a magyar kormány törvényerejű rendelete kifejezetten megtiltotta. Az Európai Unió adatvédelmi rendelete szerint e jogok tagállami korlátozása csak azzal a feltétellel engedhető meg, ha a tagállami korlátozás tiszteletben tartja az alapvető jogok és szabadságok lényeges tartalmát, valamint szükséges és arányos intézkedés egy demokratikus társadalomban. Arról lehet vitatkozni, hogy mi az állampolgárokat megillető alanyi jogok lényeges tartalma, azon viszont aligha, hogy a teljes jogelvonás ellentétes az Európai Unió jogával, és soha nem minősülhet egy demokratikus társadalomban szükséges és arányos intézkedésnek. Ha tehát ilyen ügy kerül egy magyar bíró elé, akkor vagy bátran félreteszi az EU jogát sértő törvényerejű kormányrendeletet, előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményez vagy az Alkotmánybírósághoz fordul; a szóban forgó szabályozás miatt pedig akár uniós kötelezettségzegési eljárás is indítható Magyarország ellen.

Az egyes törvényeknek a polgárok biztonságát erősítő(!?) módosításáról szóló, május 19-én elfogadott újabb mosléktörvény alapján a nemzetbiztonsági intézményrendszerhez tartozó Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ a kiberbűnözés feltárása céljából ezentúl hozzájut az együttműködő szervek hatáskörébe és illetékességébe utalt *valamennyi információhoz*: azaz a rendőrségi feladatok ellátására létrehozott-, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó-, a terrorizmust elhárító szervek, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, az

idegenrendészeti hatóság, a menekültügyi hatóság, az állampolgársági ügyekben eljáró szerv, a büntetés-végrehajtás központi szerv, a bűnügyi nyilvántartó szerv, a katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szerv teljes adatvagyonára (alig van intézmény, mely kimaradt). Ezen túl jogosult ellenőrizni az elektronikus hírközlési hálózatok forgalmát, ami pedig azt jelenti, hogy a kommunikáció tartalmát leszámítva, a forgalmi adatokat, köztük sokmillió személyes adatot ugyancsak megismerhet, ez pedig minden adatbányászat aranybányája. Ezek nagyon ijesztő hírek. (Az ehhez képest szinte mellékes, hogy a rendőrségi törvény módosításával a szándékos bűncselekmény megalapozott gyanúja miatt kihallgatott személyek kriminalisztikai szempontból fontos jellemzőit huszonöt évig őrzik, de húsz évig abban az esetben is tárolják ezeket az információkat, ha a meggyanúsított személy nem bizonyul bűnösnek.)

Nem kisebb súlyú az az ugyancsak a kibertámadásokra válaszoló törvénymódosítás, amely az Információbiztonsági törvényt módosítja: Eszerint a hatóság határozatban rendelheti el az ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét az elektronikus hírközlő hálózat útján továbbított adatoknak vagy egyéb információs társadalommal összefüggő szolgáltatásoknak, amelyek a magyar kibertér biztonságára fenyegetést jelentenek, illetve honvédelmi vagy szövetségi érdeket sértenek, veszélyeztetnek vagy honvédelmi célú elektronikus információs rendszer biztonságára fenyegetést jelentenek. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét a hatóság legfeljebb 90 napra rendeli el, amely indokolt esetben 90 nappal meghosszabbítható. Teljes mértékben létező fenyegetés egy kibertámadás, és messzemenően indokolt is a védekezés ellene. Csakhogy egy jogállamban ennek nem úgy kellene működnie, ahogy nálunk működik. Biankó felhatalmazást a jogállamban senki, semmire nem kaphat, a jogállamban nincs ellenőrizhetetlen hatalom. Az alkotmányos állam a hatalom birtokosaival szemben mindig bizalmatlan. Minden jogállamban ezért vannak működő ellenőrző mechanizmusok.

Az autoriter állam jellemzője viszont az, hogy az alantasokat szemmel kell tartani, ellenőrizni kell őket, de a hatalmasokban meg kell bízni, őket csak a hierarchia csúcsáról szokás ellenőrizni, leginkább pedig azért, nem tör-e a szuverén helyére. Mára Magyarországon az intézményesen létező ellenőrző testületek is kiüresedtek, a független ellenőrző intézmények megszűntek vagy domesztikálták azokat, és bár a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a parlament nemzetbiztonsági bizottságának ellenzéki politikus az elnöke, a testület jó ideje gyakorlatilag érdemi munkát nem folytat.

Az ellenőrizhetetlen felhatalmazások könnyen felhasználhatóak a magánéleti jogok, a személyi biztonság, a szólásszabadság, a kereskedelmi szólás szabadságának vagy akár a tulajdonjog súlyos korlátozására. Ha valamely online tartalmat vagy szolgáltatást hozzáférhetetlenné tettek, a sérelmet szenvedett legfeljebb bírósághoz fordulhat, de ennek sincs haszna, a várható többéves procedúra ebben a helyzetben nyilván nem jelent megoldást.

Az Európai Adatvédelmi Testület (EDPB) a járvány idején az adatvédelem védelmére felhívó, a NAIH honlapján is megtalálható állásfoglalásának tartalmának lényegét rövidítve idézzük fel. *Az Európai Adatvédelmi Testület szerint az adatkezelőnek ezekben a különleges időkben is*

biztosítania kell az érintettek személyes adatainak védelmét. Ezért számos szempontot figyelembe kell venni a személyes adatok jogszerű kezelésének garantálása érdekében, és minden esetben emlékeztetni kell arra, hogy az ebben az összefüggésben hozott intézkedéseknek tiszteletben kell tartaniuk az általános elveket, azokkal nem lehetnek ellentétesek. A vészhelyzet olyan jogi feltétel, amely legitimálhatja az egyének szabadságának korlátozását, feltéve, hogy ezek a korlátozások arányosak és csak a vészhelyzet idejére korlátozódnak. Fontos megfelelő biztonsági intézkedések és titoktartási politikák bevezetése és elfogadása azért, hogy a személyes adatokat ne tegyék jogosulatlan személyek számára hozzáférhetővé. Fokozott ellenőrzésnek és biztosítékoknak kell alávetni az adatvédelmi elvek tiszteletben tartását.

- **Az önkormányzatok ellehetetlenítése**

A demokratikus ellenzék tavalyi önkormányzati választásokon elért sikere kétségkívül új megvilágításba helyezte a helyi önkormányzatok jelentőségét. Azzal, hogy Budapesten és jónéhány jelentős vidéki nagyvárosban vezető pozíciókba vagy legalábbis többségbe került az ellenzék, a kormányváltás esélye is megnőtt. Az EKINT a helyhatósági választások előtt közzétett állásponyjában részletesen foglalkozott a helyi önkormányzati autonómia 2010 utáni felszámolásával, bemutatóva, hogyan váltak az önkormányzatok az állami szervezetrendszer kormányának maximálisan alárendelt, centralizáltan működő, autonómiájában korlátozott, megnyirbált feladat- és hatáskörökkel bíró részeivé. 2019 októberében akként fogalmaztuk meg az autokratikus keretek miatt korlátozott cselekvési lehetőségekkel rendelkező ellenzéki önkormányzatok politikai küldetését, hogy „legyen egy kicsit jobb demokratikus önkormányzatok alatt élni, mint a NER pórázán tartott helyi hatalom uralma alatt!”. A demokratikus ellenzék által vezetett településeket a megmaradó jogi, igazgatási, pénzügyi döntési jogkörökkel átlátható módon, a közösség bevonásával, a jogállami elveknek megfelelően és humánusan vezetni ugyanis feltűnően más, mint amilyen a NER gyakorlata. A jelenlegi hatalom nem véletlenül retteg a helyi autonómiáktól, e különbség ugyanis mintaadó potenciállal bír. Miközben az elmúlt pár hónapban a járvány elleni védekezésben kulcsfontosságú települési önkormányzatok a világon mindenhol jelentős forrásokat kaptak a központi kormányzattól, a magyar kormány a veszélyhelyzet alatt több olyan lépést is tett, amely az önkormányzatok további ellehetetlenítését célozza. A legjelentősebbeket az alábbiakban tekintjük át.

„Kreatív” kormánypárti polgármesterek: Komló, Szekszárd és Mezőtúr esete a polgármesterekre átruházott hatáskörökkel

A veszélyhelyzet kihirdetése a katasztrófavédelmi törvény értelmében a polgármestereket helyi teljhatalommal ruházta fel, mivel a testületi/közgyűlési és ezek átruházott döntéseket a polgármesterek kezébe adta [2011. évi CXXVIII. törvény 46. § (4) bekezdés]. Bizonyos kormánypárti polgármesterek azonnal visszaéltek a lehetőséggel. A szekszárdi polgármester a

közgyűlés jogkörét gyakorolva egyedül, az ellenzékkel való egyeztetés nélkül fogadta el a város költségvetéséről szóló rendeletet, saját hatáskörben döntött a szervezeti és működési szabályzat módosításáról, a polgármesteri kabinet visszaállításáról és a városi hetilap kiadását is átvette a vagyonkezelőtől. Komló polgármestere szintén egyedül fogadta el a város 2020-as költségvetését, valamint egyeztetés nélkül határozott úgy, hogy az ellenzéki többségű képviselőtestület tagjainak tiszteletdíját a veszélyhelyzet végéig megszünteti. A veszélyhelyzeti felhatalmazást kihasználva annak ellenére nevezett ki kormánypárti alpolgármestert Mezőtúr polgármestere, hogy a képviselőtestületben egyenlő arányban ülnek kormánypárti és ellenzéki képviselők, amely miatt október óta nem született megegyezés a pozíció betöltéséről. Akadt viszont olyan demokratikus gondolkodású ellenzéki polgármester, aki a ráruházott túlhatalomból úgy menekült ki, hogy megszervezte távollévő képviselők online szavazását, illetve a frakcióvezetők hozzájárulásával nem csak többségre, hanem esetenként konszenzusra törekvő egyéni döntési gyakorlatot alakított ki.

A „lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás”: egy visszavont törvénymódosítás az önkormányzati döntések felett őrködő „védelmi bizottságról”

A kormány március 31-én nyújtotta be a T/9934. számú törvényjavaslatot, műfaját tekintve szokásos nevén egy ún. salátatörvényt, (a mi pontosabb szóhasználatunk szerint: mosléktörvényt) amelynek 36. §-a újabb súlyos támadást intézett volna az önkormányzatok maradék autonómiája ellen. A törvénytervezetnek az önkormányzatokat érintő, széleskörű felháborodást kiváltó részét, nyilvánvalóan mérlegelve az ügy politikai költségeit, április 1-én visszavonták, ahogyan Gulyás Gergely kancelláriaminiszter fogalmazott, „a lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” jegyében. A benyújtott törvényjavaslat 36. §-a értelmében a főpolgármester, a polgármester és a megyei közgyűlés elnökének – a fentebb említett veszélyhelyzeti felhatalmazásból eredő többletjogkörükben hozott – döntéseihez a megyei, fővárosi védelmi bizottság előzetes jóváhagyása lett volna szükséges. A módosítás alapján a megyei, fővárosi védelmi bizottság az előzetes jóváhagyás tekintetében a döntési javaslat beérkezését követő 5 napon belül lett volna köteles dönteni, ha pedig a védelmi bizottság nem dönt, a polgármester döntése öt nap késedelemmel lépett volna hatályba. Ahogyan azt a törvényjavaslatról szóló, április 2-án közzétett álláspontunkban is kifejtettük, a nagy felháborodást kiváltó javaslat iskolapéldája a döntések értelmetlen centralizálásának, ami ismerethiányos, szakszerűtlen döntések veszélyét, továbbá a válság idején indokolt gyors reagálás akadályozását hordozza magában. A törvényjavaslat további részeit ugyanakkor a parlament elfogadta: a kormány „a lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” zászlaja alatt éppen a koronavírus járvány tombolásának kezdetén találta úgy, hogy itt az ideje kormányzati befolyású felügyelő bizottságok alá rendelni az önkormányzati fenntartású színházakat (lásd lentebb), dönteni a születéskori nem jogi megváltoztathatatlanságáról (lásd fentebb), vagy épp eltörölni a főváros által nemrég a Városliget területére meghatározott változtatási tilalmat.

Illiberális gazdaságvédelmi akcióterv: a gépjárműadó és fejlesztési források elvonása, ingyenes parkolás

Április 5-én jelentette be a kormány, hogy gazdaságvédelmi akcióterve részeként elvonja a gépjárműadóból származó önkormányzati bevételek egészét a "Járvány Elleni Védekezési Alap" javára. A gépjárműadó 60%-a már eddig is a központi költségvetést gyarapította, a 92/2020 (IV. 6.) Korm. rendelet a maradékot, az önkormányzatokat megillető 40%-ot vonja el, amely különösen budapesti kerületi önkormányzatoknak okoz jelentős bevételkiesést, a kisebb településeket pedig egyenesen lehetetlen anyagi helyzetbe hozza (esetükben a gépjárműadó gyakorlatilag az egyetlen bevételt jelentette). Szintén április 5-én jelent meg a Magyar Közlönyben „a várakozási díj megfizetésének a veszélyhelyzet során alkalmazandó eltérő szabályairól” szóló 87/2020. (IV.5) Korm. rendelet, amelynek értelmében a veszélyhelyzet végéig az egész országban ingyenessé vált a közterületi parkolás. E rendelkezés kifejezetten a fővárost és a belvárosi, – az V. kerület kivételével – ellenzéki vezetőségű önkormányzatokat bünteti. Közgazdasági kimutatások szerint minden egyes munkanap, amikor nem kell parkolási díjat fizetni, 67 millió forint kiesést okoz a fővárosi kerületeknek. A kormány ezen felül diszkriminatív módon, kizárólag – a 2019. októberi választásokon látványos sikert arató – ellenzéki önkormányzatoktól vont el a járvány kellős közepén már megítélt fejlesztési támogatásokat. Május 7-én Pikó András, a VIII. kerület ellenzéki polgármestere nyilvánosságra hozta azt a Belügyminisztérium által írt levelet, amely tényként közli, hogy a kormány a járványra hivatkozva visszaveszi a kerületnek korábban már odaítélt több mint egymilliárd forintos fejlesztési támogatást. Ugyanilyen körülmények között vont el a kormány 400 millió forintot a szintén ellenzéki vezetőségű ferencvárosi önkormányzattól.

“Különleges gazdasági övezetek” létrehozása

Az elvont gépjárműadók, a felfüggesztett parkolási díjak és a diszkriminatív módon elvont fejlesztési támogatások mellett az önkormányzatoknak a helyi iparüzési adók járvány okozta gazdasági visszaesés miatti jelentős csökkenésével is meg kell küzdeniük. Ehhez képest április 17-én jelent meg a Magyar Közlönyben a 136/2020 (IV. 17.) Korm. rendelet, amely Göd területének egy részét ún. „különleges gazdasági övezetté” nyilvánította. Göd – ahol ősszel ellenzéki jelölt került polgármesteri pozícióba – ad otthont a Samsung akkumulátorgyárának, amely értelemszerűen jelentős adóbefizető és amelynek bővítése ellen gyakran tiltakozik a lakosság. A rendelet értelmében mostantól a megyei közgyűlés dönt a gyár által fizetendő adóról, valamint rendelkezik a befolyó adóbevétellel, a megyei önkormányzat pedig a lehetséges gyár bővítésről a helyi önkormányzat megkerülésével határozhat. A gödi „gazdasági övezetesítés” azonban nem egy kivételes „veszélyhelyzeti” intézkedés, az önkormányzatok bevételeinek, gazdasági autonómiájának további csorbitásával járó „különleges gazdasági övezet”, amelyek létrehozását a 135/2020. (IV. 17.) Korm. rendelet tette lehetővé a veszélyhelyzet megszűntetéséig, a május 12-én benyújtott és június 16-án elfogadott T/10527. számú törvényjavaslat értelmében a jövőben bármikor létrehozható lesz. A törvény alapján a

kormány különleges gazdasági övezetté nyilváníthatja a legalább 5 milliárd forint költségigényű, munkahelyteremtő és megtartó beruházásokat. Mivel a szabályozás értelmében a különleges gazdasági övezetekben a települési önkormányzatok egyes feladat- és hatásköreit a megyei önkormányzatok veszik át, a kormány mostantól a nagyobb cégek által eddig a helyi önkormányzatoknak befizetett adókra akadály nélkül teheti rá a kezét a kivétel nélkül fideszes vezetésű megyei önkormányzatokon keresztül.

- **A kultúra és a tudomány kiszolgáltatottságának fokozása, a klientúra további hízlalása**

Május 19-én az Országgyűlés kormánypárti többség elfogadta azt a törvényjavaslatot, amely november 1-től megszünteti a kulturális dolgozók közalkalmazotti státuszát. Ennek a járvány kellős közepén kigondolt lépésnek a következményeként a kultúra területén dolgozó közalkalmazottak (levéltárosok, könyvtárosok, muzeális intézményekben dolgozók, stb.), akiket a jövőben a munka törvénykönyve fog „védeni”, olyan előnyöket vesztenek el, mint a magasabb felmentési idő, nagyobb végkielégítés, több pótszabadság, állásfelajánlás kötelezettség és a közalkalmazottakat egyébként védő felmentési korlátozások.

A veszélyhelyzet alatt azonban nemcsak a kulturális dolgozóknak növekedett meg jelentősen kiszolgáltatottsága a kormánytól. A járvány elleni védekezés egyik legkritikusabb időszakában döntött a kormánypárti többség az önkormányzati fenntartású színházak kormányzati befolyású felügyelő bizottságok alá rendeléséről is. A szintén május 19-én elfogadott, fentebb már említett T/9934. számú törvényjavaslat értelmében a színházak nyakára ültetett felügyelő bizottság öt tagja közül hármat a miniszter nevez ki és hív vissza, mégpedig bármikor.

A veszélyhelyzeti intézkedések köréből nem maradhatott ki a már eddig is súlyos elvonásokkal sújtott egyetemek állami támogatásának további csökkentése sem. Április végén jelentek meg hírek arról, hogy pénzt von el a kormány az egyetemektől. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen például létszámstopot vezettek be: az ELTE kancellárjának utasítása alapján új közalkalmazotti jogviszony nem létesíthető, határozott idejű közalkalmazotti jogviszonyt – belső erőforrás hiánya esetén – legfeljebb két hónap időtartamra lehet meghosszabbítani, vagy határozott idejű jogviszony nem alakítható át határozatlan idejű jogviszonnyá. Körülbelül 860 millió forintos megszorításról van szó az ELTE esetében, amely még csak nem is tekinthető drasztikusnak annak fényében, hogy a hírek szerint a Pécsi Tudományegyetemtől 1,9 milliárd forintot vesznek el a vírushelyzetre hivatkozva és hasonló nagyságrendű elvonás érintheti a Szegedi Tudományegyetemet is.

Nyilvánvalóan észszerű érvek szólnak amellet, hogy a kormány egy járvány kitörésekor a betegség elleni védekezésre csoportosítson át bizonyos állami forrásokat, ugyanakkor a kulturális életet és az egyetemeket sújtó megszorítások sehogy sem férnek össze a vidéki szállodafejlesztésekre adott 170 milliárdos támogatással, a Schmidt Mária alapítványának ingyen átjászott ingatlanokkal, Semjén Zsolt vadászati kiállításának 1,67 milliárd forintos megsegítésével, azzal, hogy az állam a veszélyhelyzet első másfél hónapjában naponta(!) 205

millió forintot költött sportfejlesztésekre, vagy, hogy épp ebben a válságos időszakban tette rá a kezét az első sorban a tóparti önkormányzatok által tulajdonolt balatoni kikötőkre.

***

Orbán Viktor először 2020. május 15-én, egy belgrádi sajtótájékoztatón beszélt arról, hogy a parlamenttől kapott felhatalmazás visszaadására készül. Ezzel egyben a veszélyhelyzet, azaz a rendkívüli jogrend megszüntetését is előrevetítette. Ahogyan azonban arra számítani lehetett, a rendkívüli jogrend csak formálisan ért véget, a kormány ugyanis a járványügyi készültség ürügyén megőrizte a rendeleti kormányzás legfontosabb elemeit. 2020. június 16-án az Országgyűlés két törvényjavaslatot is elfogadott. Az egyikben felhívta a kormányt arra, hogy szüntesse meg a veszélyhelyzetet, erről a kormány már másnap, a 282/2020. (VI. 17.) Korm.rendeletben intézkedett. Bár a kormányzati kommunikáció kezdettől fogva azt hangsúlyozta, hogy a rendkívüli jogrend megszüntetéséről az Országgyűlés határoz, az Alaptörvény alapján világos volt, hogy ebben a kérdésben a kormány egyedül dönthet. A kapcsolódó törvény pusztán annak a látszatnak a fenntartására szolgált, hogy a politikai hatalomgyakorlásban a népképviselői szervnek is osztottak lapot. Az Országgyűlés által 2020. június 16-án elfogadott másik, ún. Átmeneti törvény (2020. évi LVIII. törvény) a veszélyhelyzet utáni időszakra vonatkozó szabályokat tartalmazza. Ezek a rendelkezések a hatalomgyakorlás rendkívüli jogrend idején, tehát kivételesen és ideiglenesen alkalmazott eszközeit állandósítják. Rendkívüli jogrend esetén a gyors és hatékony válságkezelés igazolhatja a döntéshozatali folyamatok *egyszerűsítését* és az egyéni szabadság szélesebb *korlátozását*. Az Átmeneti törvény ezt a lehetőséget immár rendes jogrend idején is biztosítja: a járványügyi készültség bevezetésével és az egészségügyi válsághelyzet szabályainak jelentős átalakításával a kormány immár rendkívüli jogrend elrendelése nélkül hozhat *rendkívüli intézkedéseket* és dönthet rendeletben az egyéni szabadság korlátozásáról, mégpedig az Országgyűlés közreműködése nélkül.

Amíg az Alaptörvény 53. cikk (3) bekezdése szerint a veszélyhelyzetben meghozott rendeletek 15 napot meghaladóan csak az Országgyűlés jóváhagyásával tarthatók hatályban, addig járványügyi készültség idején, amelynek kihirdetéséről a veszélyhelyzet megszüntetésével egyidejűleg, 2020. június 17-én döntött a kormány [283/2020. (VI. 17.) Korm. rendelet], az Országgyűlés semmilyen érdemi jogkörrel nem rendelkezik a rendeleti kormányzás ellenőrzésére. A járványügyi készültség elrendeléséről ugyanis az országos tisztifőorvos javaslatára, a miniszter előterjesztése alapján a kormány dönt. A járványügyi készültség főszabály szerint 6 hónapig tart, azonban ennek hatályát a Kormány meghosszabbíthatja; ebből pedig az következik, hogy a rendeleti kormányzás mindenfajta parlamenti kontroll nélkül, hosszú hónapokon keresztül fenntartható.

Parlamentáris kormányzati rendszerekben a parlamentek autonómiája jogállami körülmények között sem korlátlan, ugyanis a parlament és a kormány politikailag összefonódik, és legtöbbször politikai egységben cselekszik. A magyar Országgyűlés függetlensége a 2010 után bekövetkező demokratikus visszaesés eredményeképpen azonban tovább csökkent, így nem alap nélkül állítható, hogy évek óta olyan politikai rendszerben élünk, ami tartalmát tekintve valamiféle rendeleti kormányzáshoz hasonlít. Az Országgyűlésben ugyanis, tekintettel a FIDESZ hosszú ideje fennálló kétharmados többségére, kivétel nélkül az történik, amit a kormány akar: alig működik a politikai deliberáció intézménye, egyáltalán nincsenek eseti parlamenti vizsgálóbizottságok, az állandó bizottságok marginális helyzetét pedig a hagyományosan ellenzéki elnökkel működő Nemzetbiztonsági Bizottság kormányzat általi megbénításával lehet jól illusztrálni.

Akkor miért is nem mindegy, hogy a most elfogadott Átmeneti törvény a következő időszakban immár formálisan is lehetővé teszi a rendeletek útján történő kormányzást? Ha a járványhelyzettel összefüggő döntések továbbra is az Országgyűlés hatáskörébe tartoznak, akkor számos, alapjogot közvetlenül érintő szabályt csak kétharmados többséggel fogadhat el a parlament. A jelenlegi kormány kétharmados többsége igencsak ingatag, egyetlen képviselői hely megüresedése a kétharmados többség megszűnését eredményezi, amely számos intézkedés elfogadását megnehezítheti. Emellett a rendeletek elfogadását sem nehezíthetik a törvényalkotást jellemző technikai szabályok – ez utóbbiak a törvények érvényességi feltételeit jelentik, és adott esetben, akármilyen is az Alkotmánybíróság, alkotmánybírósági felülvizsgálat tárgyát is képezhetik. Mindezeket a hatalmi akadályokat szünteti meg az Átmeneti Törvény azzal, hogy fontos döntések széles körét az Országgyűlés kezéből a kormányéba helyezi át.

És hogy melyek ezek a fontos döntések? Járványveszély esetén az egészségügyi törvény eddig is lehetővé tette az alapjogok széles körét korlátozó intézkedések meghozatalát. A veszélyhelyzetet felváltó járványügyi készültség során a kormány cselekvési lehetősége tovább bővül, és a járványhelyzettel aligha magyarázható intézkedések meghozatalára is lehetősége nyílik. Az Átmeneti törvénybe foglalt egyes rendelkezések a veszélyhelyzet alatt elrendelt alapjogkorlátozások “továbbélését” jelentik. Alapjogi szempontból különösen aggályos az Operatív Törzs lényegében korlátlan adatkérési jogosultsága, amely az Egészségügyi Elektronikus Szolgáltatási Térben kezelt adatokra, illetve más személyes adatokra is kiterjed. Fennmarad továbbá a kórházparancsnoki rendszer is, így az egészségügyi intézmények továbbra is a fegyveres testületek irányítása alatt működnek majd. A kormánynak továbbá lehetősége nyílik arra, hogy meghatározza az egészségügyi szolgáltatások igénybevételének rendjét, amely a betegjogok érvényesülését érintheti.

Bár egyes intézkedési lehetőségek, például rendezvények és tevékenységek korlátozása és megtiltása járványügyi szempontból indokolható lehet, az elmúlt évek tapasztalatai alapján

EÖTVÖS KÁROLY
I N T É Z E T

aligha bízhatunk abban, hogy ezt a megnövekedett hatalmat a kormány nem próbálja saját hatalmi törekvéseinek erősítésére felhasználni.

***

Ezzel kész a koronavírus-leltár. Most, végére érkezve az jár a fejünkben, hogy Magyarországon éppen áll az idő. Hát akkor a *Megáll az idő* című kultuszfilm híres mondatával zárjuk mi is ezt az elemzést: „Jó, hát akkor itt fogunk élni.”.

